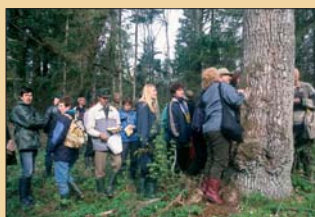

Privačių miškų sertifikavimas grupėmis pagal FSC

Tekstas: Danas Augutis
Redaktorė: Sigita Petrokaitė
Nuotraukos: Darius Stončius (viršelyje), NEPCon (17 psl.)
Dizainerė: Gaila Kisielienė

FSC Trademark © 1996 Forest Stewardship Council A.C.

FSC-SECR-0097

Šis leidinys - WWF (Pasaulio gamtos fondo) ir IKEA bendradarbiavimo miško projektų srityje dalis

Leidinyi platinamas nemokamai

Atspausdinta ant makulatūrinio popieriaus Cyclus Offset

ISBN 9986-767-20-2

© Lietuvos gamtos fondas
© Leidykla „Daigai“

Turinys

Įvadas	4
Trumpai apie FSC	5
- Sertifikavimas pagal FSC	5
- FSC istorija ir struktūra	5
- FSC veiklos kryptys	5
- FSC miškų tvarkymo principai	6
- Sertifikavimo tipai	7
Kodėl sertifikavimas grupėmis?	8
Grupės sudarymas	9
Grupės vadybininko teisinis statusas	10
Grupės valdymas ir atsakomybė	10
Miško ploto, regiono ir kiti reikalavimai grupės nariams	10
FSC miškų tvarkymo standarto pritaikymas grupės narių valdoms	12
Narystė	13
- Įstojimas į grupę	13
- Narystės nutraukimas	14
- Narių pašalinimas	14
Ryšii su nariais ir bendruomenėmis palaikymas	15
Nusiskundimų tyrimas	16
Grupės narių valdų stebėjimas	16
- Valdos patikrinimo forma	17
- Pataisų reikalavimas	17
- Valdų, kurias reiktų tikrinti, atrinkimo metodų parengimas	18
Informacijos apie narių valdas kaupimas ir saugojimas	19
- Grupės dokumentacija	19
- Grupės įrašai	19
Informacijos teikimas ir mokymai	20
- Grupės vadybininko mokymai	20
- Informacijos skleidimas grupės nariams	21
- Grupės narių mokymai	21
Sertifikavimo išlaidos	21
Mitai apie FSC sertifikavimą	22

Įvadas

Pastaraisiais metais vis didėja visuomenės susirūpinimas dėl žmogaus poveikio miškams. Maždaug aštuntame dešimtmetyje Vakarų Europos šalių vartotojai pradėjo kaltinti medienos sektorių, kuris naikina miškus ir juose esančias vertybes. Netrukus smuko įmonių, prekiaujančių medienos ir popieriaus gaminiiais, įvaizdis, prasidėjo jų produkcijos boikotas.

Vis dėlto akcijų prieš miškų naikinimą organizatoriai baiminosi, kad jų veiklos rezultatai gali paskatinti įmones keisti medieną kitomis žaliavomis, kurių naudojimas gali būti kenksmingesnis gamtai. Ilgainiui šūkis „nepirk medienos“ buvo pakeistas šūkiu „nepirk medienos iš netinkamai naudojamo miško“.

Susirūpinę dėl medienos produktų boikoto bei norėdami pagerinti savo įvaizdį verslininkai pradėjo ieškoti išeities iš susiklosčiusios situacijos. Pasaulio gamtos fondas (World Wide Fund for Nature - WWF) teigia, kad tokia išeitis - nepriklausomas aplinkosauginis sertifikavimas. Tai sprendimas, leidžiantis atsakyti į du esminius klausimus:

1. Kas yra tinkamas miško naudojimas?
2. Kurie miškai yra tinkamai naudojami?

Įvesti standartai ir sertifikavimas jau buvo pasiteisinę kitose ūkio šakose, todėl, kaip atsakymas į pirmąjį klausimą, buvo sukurtas tinkamai naudojamo miško standartas. Tuo tarpu nepriklausomas miško valdų ir įmonių sertifikavimas leido atsakyti į kitą klausimą - ar konkretus miško naudotojas laikosi šio standarto.

Standarto įvedimas ir sertifikavimas tapo naudingas visiems:

- Miškų naudotojai turėdami sertifikatą gali įrodyti, kad jų tiekiamą žaliavą yra iš tinkamai tvarkomo miško.
- Medienos ir popieriaus produktus gaminančios įmonės gali rinktis, iš kokio miško pirkti žaliavą. Pasirinkdamos sertifikuotą medieną, jos apsaugo savo įvaizdį.
- Įsigydami gaminius iš sertifikuotos medienos, vartotojai gali būti tikri, kad jų pirkiniai kilę iš tinkamai tvarkomų miškų. Atsisakydami produktų iš nesertifikuotos medienos, vartotojai netiesiogiai verčia miškų niokojančias įmones keisti darbo miške principus, nes mažėja jų medienos pirkėjų.

Šiuo metu yra keletas tinkamai tvarkomo miško standartų. Jie naudojami skirtinguose lygmenyse: tarptautiniame, regioniniame ar nacionaliniame. Pasaulyje labiausiai paplitęs ir pripažintas - Miškų valdymo tarybos (Forest Stewardship Council - FSC) sukurtas standartas. Jį sudaro miško naudojimo principai ir kriterijai (FSC P&C), kur aprašyti techniniai, ekonominiai, aplinkosauginiai ir socialiniai miško naudojimo reikalavimai.

Trumpai apie FSC

Sertifikavimas pagal FSC

Sertifikavimas pagal FSC - tai savanoriškas kontrolės užtikrinimo mechanizmas, kai nepriklausomi sertifikuotojai pagal FSC standartus įvertina miško tvarkymą (Miško tvarkymo sertifikavimo atveju) ir žaliavų bei gaminių srautus medienos pramonės įmonėse (Kilmės patvirtinimo sertifikavimo atveju). Standartai rengiami remiantis FSC Principais ir kriterijais. Sertifikavimas leidžia pirkėjui iš rinkoje esančių medienos gaminių rinktis tuos, kurie buvo pagaminti laikantis tiksliai apibrėžtų standartų. Pastarieji garantuoja, kad mediena buvo įsigyta iš tinkamai tvarkomo miško, kuriame derinama aplinkos apsauga, socialinė gerovė bei ilgalaikė ekonominė nauda.

FSC istorija ir struktūra

FSC - tai tarptautinė, nepelno siekianti, nepriklausoma, nevyriausybinė organizacija. Jos būstinė įsikūrusi Meksikoje, Oaxaca mieste. Šiandien FSC yra viena iš populiariausių miško sertifikavimo programų. FSC yra įgaliojusi sertifikavimo organizacijas atlikti sertifikavimą visame pasaulyje. Po tris metus trukusių suinteresuotų grupių ginčų ir diskusijų bei apibrėžus bendrus standartus ir atsakingo miškų valdymo sąvoką, 1993 metais buvo įkurta FSC. Diskusijose dalyvavo asociacijos, aplinkosaugos ir socialinės organizacijos, mokslininkai, miškininkai, verslininkai, rangovai, vietinės bendruomenės bei sertifikavimo organizacijos iš 34 pasaulio šalių.

Šiandien FSC turi daugiau nei 460 narių 60-yje pasaulio šalių. Nariai skirstomi į tris grupes: socialinę, aplinkosauginę ir ekonominę. Tai padeda išlaikyti jėgų pusiausvyrą tarp įvairių suinteresuotų grupių.

FSC veiklos kryptys

FSC veikla apima tris sritis:

- principų ir kriterijų kūrimas bei jų pritaikymas visiems miškų tipams;
- visapusiškos pagalbos teikimas rengiant nacionalinius ir regioninius miškų tvarkymo sertifikavimo standartus;
- nepriklausomų specializuotų sertifikavimo organizacijų ir programų akreditacija. Sertifikavimo organizacijos įgaliojamos suteikti FSC patvirtintus sertifikatus bei leisti naudoti FSC prekės ženklą.

Siekdama užtikrinti nepriklausomumą, skaidrumą, nuoseklumą bei vieningą vertinimą, FSC taip pat rengia:

- Atsakingą miškų tvarkymą apibūdinančius sertifikavimo principus ir kriterijus. Jais remiantis kuriami ir įgyvendinami specifiniai regioniniai miško valdymo standartai.
- Vietinių standartų pripažinimo gaires. Tai taisyklės, kuriomis remiantis FSC gali patvirtinti nacionalinių, regioninių ar vietinių darbo grupių parengtus miškų tvarkymo standartus. Pagrindinis šių dokumentų tikslas - garantuoti vietinių standartų nuoseklumą bei įvairių suinteresuotų grupių dalyvavimą juos rengiant.
- Sertifikavimo organizacijų akreditacijos gaires. Šie dokumentai aprašo organizacijoms keliamus minimalius reikalavimus, reikalingus FSC sertifikato akreditacijai gauti.

- FSC ženklo naudojimo taisyklės. Jos apibrėžia FSC logotipo ir prekės ženklo naudojimo sąlygas.

Nepriklausomą sertifikavimą užtikrina šios organizacijos:

- Sertifikavimo organizacijos (arba sertifikuojuojai) atlieka miškų sektoriaus įmonių, miško savininkų veiklos patikrą ir įvertina jų galimybes gauti sertifikatą.
- Akreditavimo organizacija vykdo sertifikavimo organizacijų kontrolę ir užtikrina, kad sertifikuojuojas tinkamai atliktų savo darbą. Kitaip tariant akreditavimo organizacija sertifikuoja sertifikuojuojus.

FSC miškų tvarkymo principai

1. ĮSTATYMŲ IR FSC PRINCIPŲ BEI KRITERIJŲ LAIKYMASIS

Miškų tvarkymas turi atitikti visus šalies įstatymus, ratifikuotas tarptautines konvencijas bei visus FSC principus ir kriterijus.

2. NUOSAVYBĖS IR NAUDOJIMO TEISĖ BEI ATSAKOMYBĖ

Turi būti aiškiai apibrėžta, dokumentais patvirtinta ir juridškai įteisinta ilgalaikė žemės ir miško išteklių nuosavybės bei naudojimo teisė.

3. VIETOS ŽMONIŲ TEISĖS

Turi būti pripažinta ir gerbiama vietos žmonių teisė turėti, naudoti ir valdyti savo žemę bei išteklius.

4. SANTYKIS SU BENDRUOMENĖMIS IR DARBUOTOJŲ TEISĖS

Miškų tvarkymas turi palaikyti ar gerinti miške dirbančių ir vietos bendruomenių ilgalaikę socialinę ir ekonominę gerovę.

5. NAUDA IŠ MIŠKO

Miškų tvarkymas turi skatinti efektyvų daugiatikslį miškų naudojimą,

kad užtikrintų ilgalaikę ekonominę naudą ir aplinkosaugines bei socialines funkcijas.

6. POVEIKIS APLINKAI

Miškų tvarkymas turi išsaugoti biologinę įvairovę ir su ja susijusias vertybes, vandens išteklius, dirvožemį, unikalias ir lengvai pažeidžiamas ekosistemas bei kraštovaizdį, miškų ekologines funkcijas bei jų vientisumą.

7. MIŠKO TVARKYMO PLANAS

Miško tvarkymo planas turi būti paruoštas atsižvelgiant į darbų apimtį ir intensyvumą, taip pat turi būti įgyvendinamas ir nuolat atnaujinamas. Planas aiškiai apibrėžia ilgalaikius miško tvarkymo tikslus ir priemones jiems pasiekti.

8. STEBĖSENA (MONITORINGAS) IR ĮVERTINIMAS

Atsižvelgiant į vykdomų darbų apimtį ir intensyvumą, stebėsenos metu turi būti įvertinti: miško būklė, produkcijos kiekis, medienos srautai į įmones, miško tvarkymas bei jo poveikis aplinkai ir visuomenei.

9. YPATINGOS VERTĖS MIŠKŲ (HIGH CONSERVATION VALUE FOREST) IŠSAUGOJIMAS

Ypatingos vertės miškuose ūkinė veikla turi palaikyti ar pagerinti jiems būdingas savybes. Sprendimai dėl ypatingos vertės miškų visuomet turi būti priimami remiantis atsargumo principu.

10. GREITOS APYVARTOS ŽELDINIAI

Greitos apyvartos želdiniai turi būti planuojami ir tvarkomi pagal 1-9 principus ir kriterijus bei remiantis 10 principo kriterijais. Greitos apyvartos želdiniai gali teikti socialinę ir ekonominę naudą bei padėti tenkinti medienos produktų poreikį. Tačiau tuo pačiu jie turi sumažinti natūralių miškų naudojimą bei skatinti jų atkūrimą ir apsaugą.

Kiekvieną principą detalizuoja keletas kriterijų. Visą FSC principų ir kriterijų dokumentą rasite oficialiame FSC interneto tinklalapyje www.fsc.org

Sertifikavimo tipai

FSC akredituotos sertifikavimo organizacijos atlieka dviejų tipų sertifikavimą:

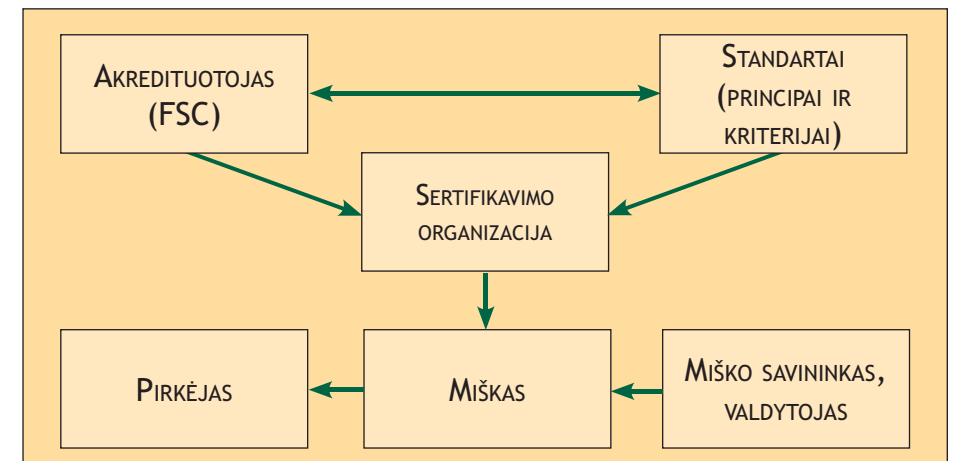
- **Miškų tvarkymo sertifikavimas (Forest Management (FM) Certification)**, kuomet pagal FSC principus ir kriterijus įvertinamas miško tvarkymas ir naudojimas;

- **Kilmės patvirtinimo sertifikavimas (Chain-of-Custody (CoC) Certification)**, kai sertifikuojamos medieną perdirbančios, medienos gaminius arba medžių sėklas, sėjinius ir pan. realizuojančios pramonės bei prekybos įmonės.

Miško savininkams aktualus FSC Miškų tvarkymo sertifikavimas (žr. 1 pav.). Sertifikuojant miško naudojimą

ir tvarkymą, remiamasi miško valdymo socialinių, aplinkosauginių ir ekonominių aspektų įvertinimu pagal FSC principus ir kriterijus. Jei miško valdymas atitinka principus ir kriterijus, išduodamas sertifikatas ir leidimas naudoti FSC ženklą.

Įvertinimą atlieka sertifikavimo komanda, sudaryta iš įvairių sričių specialistų. Jie įvertina visus miško tvarkymo aspektus, nurodo pastebėtus neatitikimus ir trūkumus. Sertifikuotojai taip pat nurodo keistinus naudojimo ar tvarkymo būdus, kad miško valdymas būtų pripažintas tinkamu. Įvertinimą koordinuoja sertifikavimo organizacija. Ji privalo atsižvelgti į pateiktus įvertinimo rezultatus, konsultuotis su suinteresuotomis grupėmis bei prašyti įvairių nepriklausomų specialistų pareikšti savo nuomonę. Penkis metus galiojantis sertifikatas suteikiamas patvirtintus, kad įmonės ar savininko miškų tvarkymas atitinka FSC standartus. Sertifikatą turinčias įmones, savininkus bent kartą per metus tikrina dokumentą išdavusios organizacijos atstovai.

1 pav. FSC Miškų tvarkymo sertifikavimo proceso dalyviai ir jų tarpusavio ryšiai.

Kodėl sertifikavimas grupėmis?

Pradėjus taikyti sertifikavimą, kaip būdą nustatyti medienos kilmę, pastarasis susilaukė vartotojų pritarimo. Netrukus sertifikuotos produkcijos paklausa ėmė sparčiai augti ir buvo itin pastebimas Europoje bei Šiaurės Amerikoje. Sertifikuotos medienos paklausa didėjimas nesertifikuotiems nedidelių miško valdų savininkams ir naudotojams sukėlė medienos pardavimo problemų.

Didelėse teritorijose išsisklaidžiusių mažų miško valdų savininkai dažnai kur kas mažiau žino apie sertifikavimą negu stambios miško verslu užsiimančios bendrovės. Miško savininkams sunku suprasti, kokią įtaką sertifikavimas turės jų verslui, tai pat, kaip ir kas jį vykdo. Be to, sertifikavimo standartų įgyvendinimo, kaip ir paties sertifikavimo, kaina vienam miško hektarui yra daug didesnė smulkiems savininkams nei tokioms stambioms įmonėms, kaip miškų urėdijos.

Paminėtų problemų sprendimo būdas - sertifikavimas grupėmis. Jo metu nedidelių miško valdų savininkai suburiami į grupę, kurios veiklą koordinuoja grupės vadybininkas (žr. 2 pav.). Jis grupės nariams teikia informaciją apie sertifikavimą, o taip pat organizuoja sertifikavimą į grupę patekti norintiems miško savininkams. Toks modelis leidžia sumažinti sertifikavimo išlaidas vienam miško hektarui iki tokio pat dydžio kaip ir stambiems miško valdytojams.

Sertifikavimo grupėmis idėja - suburti mažų miško plotų savininkus į grupę, taip sumažinant jų sertifikavimo išlaidas, tačiau neapriboti teisių į sklypą bei naudojimąsi juo.

Pagrindinį vaidmenį grupėje atlieka grupės vadybininkas. Juo gali būti bet koks juridinis asmuo, tiek individuali įmonė, tiek stambi miškininkystė užsiimanti bendrovė. Pagrindinis grupės vadybininko uždavinys - sukurti grupės taisyklės ir užtikrinti, kad jų būtų laikomasi. Prie grupės prisijungusių miško savininkų valdos laikomos ser-

tifikuotomis, kaip dalis toje grupėje esančių miškų. Kiekvienam savininkui, norinčiam patekti į grupę, tenka įgyvendinti tam tikrus, taisyklėse numatytus, miško naudojimo reikalavimus.

Sertifikavimas grupėmis, palyginus su individualiu sertifikavimu, turi kelis pranašumus:

1. Sertifikavimo kaina vienam grupės nariui yra daug mažesnė nei sertifikuojant atskirai. Tai lemia dvi priežastys:

- Grupės vadybininkas yra atsakingas už narių kontrolę. Jis prižiūri kaip kiekvienas savininkas laikosi minėto standarto. Sertifikavimo organizacija atlieka grupės vadybininko veiklos ir dokumentacijos auditą bei tikrina kelių atsitiktinai parinktų miško savininkų valdas. Individualaus sertifikavimo atveju sertifikatoriai tikrina kiekvieno miško savininko valdą, todėl audito savikaina smarkiai padidėja.

- Individualaus sertifikavimo metu iškeliami griežti reikalavimai dokumentacijos pildymui. Tokius dokumentus turi parengti kiekvienas sertifikato turėtojas. Grupės atveju visą su sertifikavimu susijusią dokumentaciją ruošia grupės vadybininkas, o jos parengimo kaštus pasidalina visi grupės nariai.

2. Pagal grupės taisyklės nariai tarpusavyje dalinasi mokymų, susijusių su standarto įgyvendinimu, kaina. Visą jiems reikalingą informaciją, mokymus ir pagalbą teikia grupės vadybininkas. Ankstesnieji individualaus sertifikavimo rezultatai parodė, kad pagrindinės miško savininkų išlaidos yra susijusios su standarto įgyvendinimu miško valdoje, o ne su išlaidomis įsigyjant sertifikata. Kitaip tariant, pasirengimas individualiam sertifikavimui yra brangesnis nei pats sertifikavimo procesas (valdų auditas bei sertifikavimo mo-

kestis). Standarto įgyvendinimo kaina lemia išorės ekspertų samdymas:

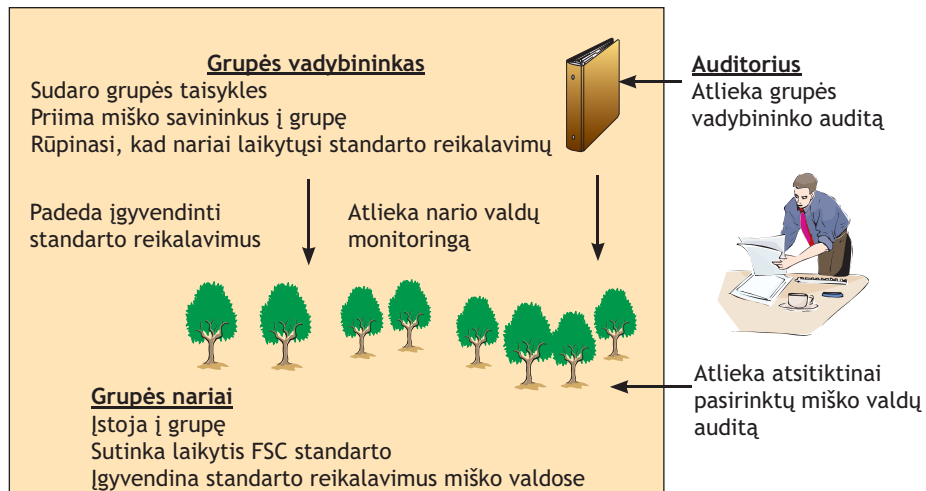
- FSC standarto reikalavimų išsiaiškinimui (dažnai reikalauja teisinių žinių);
- mokymams dėl standarto įgyvendinimo miško valdose;
- įvairių sričių specialistų (dirvožemio, vandens, biologinės įvairovės apsaugos) konsultacijoms;
- sertifikavimo procedūrų išaiškinimui.

Sertifikavimo grupėmis atveju, kaip jau minėta, visus išorės ekspertų samdymo kaštus pasidalina grupės nariai, todėl pasirengimo sertifikavimui kaina smarkiai sumažėja.

Galimas ir kiek kitoks grupės veiklos tipas, vadinamos Resursų valdytojo sertifikavimu (Resource manager certification). Resursų valdytoju laikomas miškininkas, miško rangovų bendrovė ar kokia kita įmonė galinti užsiimti grupės narių miško plotų naudojimu. Grupės nariai jokios realios veiklos savo valdose neatlieka, jose ūkininkauja tik resursų valdytojas. Šiuo atveju grupė yra lengviau valdoma, nes resursų valdytojas priima visus su miškų naudojimu ir standarto įgyvendinimu susijusius sprendimus. Tačiau resursų valdytojas už veiklą atsiskaito ne tik sertifikuotojams, bet ir grupės nariams. Visas iš miško gautas pelnas, atskaičius mokesčius vadybininkui, atitenka grupės nariams.

Grupės sudarymas

Kaip jau minėta, grupė kuriama pagal taisyklės, kurias sudaro grupės vadybininkas atsižvelgdamas į FSC reikalavimus. Taip užtikrinama, kad taisyklės apimtų visus įmanomus grupės valdymo atvejus ir būtų aiškiai suprantamos miško savininkams. Paprastai grupės taisyklėse būna aptarti šie klausimai:

2 pav. FSC sertifikuotos miško savininkų grupės ir jos veiklos schema.

1. Grupės vadybininko teisinis statusas.
2. Grupės valdymas ir atsakomybė.
3. Miško ploto, regiono ir kiti reikalavimai grupės nariams.
4. Miško naudojimo standarto prietaikymas grupės narių valdoms.
5. Narystė:
 - įstojimas į grupę,
 - narystės nutraukimas,
 - narių pašalinimas.
6. Ryšių su nariais ir bendruomenėmis palaikymas.
7. Nusiskundimų tyrimas.
8. Grupės narių valdų stebėjimas.
9. Informacijos apie narių valdas kaupimas ir saugojimas.
10. Informacijos teikimas ir mokymai.

Grupės vadybininko teisinis statusas

Atlikus grupės sertifikavimą, pasirašoma sutartis tarp sertifikavimo organizacijos ir grupės vadybininko. Pastarasis atsako už standarto laikymąsi visuose grupės priklausančiuose miškuose. Tuo tarpu grupės nariai tarpusavyje dalinasi sertifikato palaikymo kainą, t.y. moka nario mokesčių grupės vadybininkui. Tarp vadybininko ir sertifikavimo bei tarp vadybininko ir grupės narių vyksta finansiniai atsiskaitymai, FSC reikalauja, kad vadybininkas būtų registruotas kaip juridinis asmuo. Paprastai grupės vadybininkais būna:

- bendrovės ir individualios įmonės;
- asociacijos;
- nevyriausybinės organizacijos (NVO);
- viešosios įstaigos;
- bendruomeninės organizacijos.

Grupės valdymas ir atsakomybė

Kaip jau minėta, FSC reikalauja, kad grupei vadovautų juridinis asmuo, t.y. organizacija. Joje turėtų būti numatytas grupės vadybininko etatas. Šias pareigas einantis asmuo turėtų koordinuoti grupės veiklą. Teoriškai grupės vadybininkas gali atlikti visas su grupės vadyba susijusias užduotis, tačiau, jei grupė didelė, dalis darbų perduodama kitiems organizacijos darbuotojams ar pagal trumpalaikes sutartis samdomiems konsultantams. Ruošiant grupės taisyklės svarbu, kad organizacijos darbuotojai žinotų, už kokią grupės veiklą jie bus atsakingi. Vadybininkas paprastai sudaro sąrašus, kuriuose nurodo, kas iš darbuotojų yra atsakingas už vieną ar kitą grupės veiklos sritį. Tokie sąrašai yra platinami grupės nariams, kad, atsiradus klausimams, miško savininkai žinotų, į ką kreiptis dėl konsultacijų.

Miško ploto, regiono ir kiti reikalavimai grupės nariams

Pasiskirsčius pareigomis organizacijos viduje, tolimesnis žingsnis - nuspręsti, kokie miško savininkai galės tapti grupės nariais. Tai svarbus sprendimas, nes nuo jo priklausys tolimesnis grupės valdymas. Praktika rodo, kad kuo įvairesni miško savininkai tampa grupės nariais, tuo sudėtingesnis darosi grupės valdymas.

Žemiau pateikiame keletą nariams keliamų reikalavimų pavyzdžių:

- smulkūs miško savininkai, kurių valdos mažesnės nei 50 ha;
- miško savininkai, kurių valdos yra konkrečiame regione (rajone ar apskrityje);

- miško savininkai, esantys vienos miško savininkų asociacijos nariai.

Aiškių reikalavimų nariams nustatymas padės grupės vadybininkui geriau įsivaizduoti būsimą grupę, o potencialiems nariams bus nesunku paaiškinti, kodėl jie gali (negali) prisijungti prie grupės. Žinoma, reikalavimai nariams yra lankstūs ir, esant reikalui, gali būti pakeisti.

Paprastai reikalavimai sudaromi pagal šiuos kriterijus: valdos dydis, miško tipas, miško valdymas, regionas, numatomas narių skaičius, nario mokesčio dydis.

Valdos dydis:

Kaip kriterijų galima pasirinkti tiek minimalų, tiek maksimalų miško valdos dydį.

Minimalus ploto reikalavimas taikomas, kai norima, kad grupę sudarytų stambūs miško savininkai, iš kurių valdų būtų nuolat tiekama mediena.

Maksimalaus ploto reikalavimas naudojamas, kai kuriama smulkių miško savininkų grupė. Nedidelių miško valdų savininkai susiduria su kitomis problemomis nei stambūs miško savininkai. Pastarieji taip pat turi problemų nebūdingų mažoms miško valdoms.

Miško tipas:

Miškininkystėje labai svarbus veiksnys yra miško tipas. Natūralūs miškai ir monokultūriniai želdiniai tvarkomi skirtingai, todėl ne visoms grupėms gali būti priimtinas jų mišinys. Kai kurios grupės rinkai tiekia specifinę žaliavą, pvz., popiermedį, kietmedžius. Tokias grupes paprastai sudaro tik specifinius medynus turintys miško savininkai.

Miško tvarkymas:

Visi grupėje esantys miškai turi būti tvarkomi pagal FSC miškų tvarkymo standartą. Kai kuriose grupėse

visus tvarkymo darbus atlieka tik profesionalūs miškininkai, kitose - savo miškus pagal standartą tvarko pats savininkas. Galimas ir tarpinis variantas, kai dalį valdų prižiūri patys savininkai, dalį - grupės vadybininkas ar jo samdomi specialistai. Grupės, kuriose visus su miškininkyste susijusius darbus atlieka grupės vadybininkas, vadinamos resursų valdytojo grupėmis.

Regionas:

Nėra jokių kliūčių steigti grupę, kurios narių valdos būtų skirtinguose šalies regionuose. Tačiau siekiant, pvz., sumažinti kelionės išlaidas ir grupės valdymo laiką steigiamos konkretaus regiono miško savininkų grupės. Tokių grupių nariams paprasčiau bendrauti su grupės vadybininku, o naudojant Resursų valdymo sertifikavimą lengviau organizuoti darbus.

Numatomas narių skaičius:

Kuo didesnis narių skaičius grupėje, tuo geriau ji turi būti organizuota ir aprūpinta.

Nario mokesčio dydis:

Grupės valdymas gali būti apmokamas ir iš kitų šaltinių, tačiau dažniausiai tai daro grupės nariai. Paprastai jie turi sumokėti įstojimo į grupę mokesčių, po to nario mokesčių. Papildomai, kartą per metus, gali būti renkamas valdos stebėsenos mokeskis. Grupės vadybininkas nustato normalią grupės veiklą užtikrinantį nario mokesčių. Jis turi pasirūpinti, kad pajamos dengtų visas su grupės valdymu ir su sertifikato išlaikymu susijusias išlaidas. Sertifikavimo organizacija reikalauja, kad norintys prie grupės prisijungti miško savininkai būtų iš anksto informuojami apie stojimo į grupę ir nario mokesčių dydžius.

FSC miškų tvarkymo standarto pritaikymas grupės narių valdoms

Visų grupės narių valdos, nepriklausomai nuo jų dydžio ir naudojimo intensyvumo, turi atitikti FSC reikalavimus. Standarto pritaikymas grupės nariams yra vienas sunkiausių uždavinių grupės vadybininkui. Reikalavimai grupės nariams turi būti aiškūs ir pritaikomi jų miško valdose.

Rengiant miškų naudojimo reikalavimus, teks naudotis šiais dokumentais:

1. FSC Principais ir kriterijais;
2. FSC regioniniu ar nacionaliniu standartu.

FSC Principai ir kriterijai - tai tinkamo miškų naudojimo standartas. Jį sudaro bendri nurodymai, kaip turėtų būti ūkininkaujama pasaulio miškuose pagal darnaus išteklių naudojimo principus. Standarte neatsižvelgiama į miškų tipą, valdos dydį, geografinį regioną.

Paprastai FSC Principai ir kriterijai naudojami rengiant nacionalinius ar regioninius standartus, tačiau gana sudėtinga juos tiesiogiai pritaikyti grupės miškų tvarkymui. Principus ir kriterijus siūloma naudoti tik tada, kai nėra nei nacionalinių, nei regioninių FSC sertifikavimo standartų.

Paprastai parengti reikalavimus grupės nariams, naudojant nacionalinį ar regioninį FSC standartą, kuris yra konkretesnis nei FSC Principai ir kriterijai bei pritaikytas prie regiono ar šalies sąlygų, miškų naudojimo tradicijų bei ypatybių.

Lietuvoje šiuo metu nėra nacionalinio FSC standarto. Sertifikuojant valstybinius miškus, buvo naudotas „Laikinas SmartWood Baltijos šalių miškų tvarkymo standartas“. Jis yra

pritaikytas mūsų regiono situacijai bei miškams, o suformuoti reikalavimai yra aiškūs ir suprantami. Šį standartą rekomenduotume naudoti rengiant miškų naudojimo reikalavimus grupės nariams Lietuvoje.

Tolesnis reikalavimų rengimas priklauso nuo to, iš kokių narių numatyta sudaryti grupę. Taip pat yra dvi išimties, kai specialių reikalavimų rengti nereikia:

- Grupę sudaro stambūs miško savininkai, patys atliekantys miškininkystės darbus ir esantys pakankamai kompetentingi, kad teisingai interpretuotų standartą. Tokiu atveju grupės vadybininkas turėtų aprūpinti juos dokumento kopijomis.
- Grupės vadybininkas atlieka ir resursų valdytojo funkciją, t.y. atlieka miškų naudojimo ir priežiūros darbus narių valdose. Resursų valdytojas pats užtikrina standarto įgyvendinimą, miško savininkus jis tik supažindina su miškų naudojimo pasikeitimais.

Visais kitais atvejais vadybininkas privalo visiems grupės nariams suprantamai pateikti standarto reikalavimus:

1. Sukonkretinti reikalavimus. Net ir nacionaliniuose standartuose ne visi reikalavimai yra detalčiai aprašyti, todėl vadybininkas turėtų juos sukonkretinti, kad patikrinimo metu būtų galima nustatyti, ar grupės nario valda tą reikalavimą atitinka.

2. Supaprastinti reikalavimus. Jei grupę sudaro smulkūs miško savininkai, suprantama, kad kai kurie stambioms miško valdoms taikomi kriterijai jiems yra netinkami. Tokie reikalavimai turėtų būti pašalinti iš sąrašo. Pavyzdžiui, 6.6 kriterijus reglamentuoja pesticidų naudojimą miškuose. Jei niekas iš grupėje esančių narių neplanuoja šių medžiagų naudoti, toks reikalavimas gali

būti pakeistas paprasčiausiu draudimu miško valdose naudoti pesticidus.

Sertifikavimo organizacija tikrins, ar reikalavimai nariams yra pakankami, kad užtikrintų standarto įgyvendinimą, todėl reikalavimai grupės nariams turi atitikti ar netgi būti kiek griežtesni nei FSC principai ir kriterijai.

Narystė

Grupės vadybininkas yra atsakingas už grupės narių veiklą. Jis nustato reikalavimus būsimiems grupės nariams. Taip pat numatomos naujų narių priėmimo, narystės nutraukimo ar nario pašalinimo iš grupės procedūros.

Istojimas į grupę

Kaip jau rašėme, FSC sertifikatą turi vadybininkas, o visi grupės nariams priklausantys miškai laikomi sertifikuotais. Jei tikrinant grupę nustatomi dideli pažeidimai nors vienoje valdoje, sertifikato galiojimas gali būti sustabdytas visai grupei. Dėl šios priežasties į grupę priimami tik jau pagal standartą ūkininkaujantys miško savininkai.

Kaip ir pats sertifikavimas, dalyvavimas grupės veikloje yra savanoriškas. Norintys įstoti į grupę sutinka laikytis sertifikavimo keliamų reikalavimų. Priėmimo procedūra potencialiems nariams turi būti suprantama. Paprastai miško savininkų priėmimas vyksta trim etapais:

1. *Informacijos apie grupę pateikimas* - grupės vadybininkas susidomėjusiems miško savininkams pateikia informaciją apie:

- organizaciją koordinuojančią grupės veiklą,
- valdos dydžio ir miško tipo reikalavimus,

- FSC standarto įgyvendinimą miško valdose,
- vadybininko ir sertifikuotojo atliekamą narių valdų stebėseną,
- informacijos apie miškų valdas viešinimą,
- reagavimą į nusiskundimus, įskaitant trečiųjų šalių pateiktus skundus,
- nario mokesčio dydį, bei jo skaičiavimo metodiką.

2. *Prašymo pateikimas*. Prieš pateikiant miško savininkui prašymą tapti grupės nariu, grupės vadybininkas turi dar kartą paaiškinti nariams taikomus reikalavimus. Supažindinimas vyksta pateikiant atspausdintą informaciją ar aptariant reikalavimus pokalbio metu. Vėliau savininkas turi pateikti tris dokumentus:

- užpildytą prašymo tapti nariu formą,
- raštą, kad susipažino su reikalavimais grupės nariams,
- ilgalaikį įsipareigojimą būti grupės nariu ir ūkininkauti savo valdose laikantis FSC reikalavimų.

3. *Kandidato į grupės narius miško valdos auditas* atliekamas norint įsitikinti, ar miško savininkas ūkininkauja pagal standartą. Taip pat žiūrima, ar miško valda atitinka ploto, miško tipo, vietovės ir kitus grupės narių valdoms keliamus reikalavimus. Auditoriai patikrina, ar asmuo, pasirašęs prašymą, iš tiesų yra valdos savininkas.

Jei patikrinimo metu nustatyta, kad miško valda atitinka grupės ir FSC reikalavimus, miško savininkas priimamas į grupę. Naujasis narys apie tai informuojamas laišku.

Pagaliau grupės vadybininkas turi sutvarkyti naujojo nario priėmimo dokumentus:

- į nario bylą įsegti visus su priėmimu susijusius dokumentus (prašymus, raštus, audito išvadas);

- įtraukti miško savininką į grupės narių sąrašą;
- numatyti naujojo nario miško valdos patikrą stebėsenos plane;
- įtraukti naują narį į sąrašą, pagal kurį platinama informacija grupės nariams;
- pranešti apie mokesčius grupės vadybininkui, kuriuos naujasis narys privalo sumokėti;
- pranešti kitiems nariams apie į grupę įstojusį naują miško savininką.

Narystės nutraukimas

Pastovumas yra viena svarbiausių tinkamo ūkininkavimo miškuose savybių. Sertifikuotojai reikalauja, kad FSC standarto reikalavimų būtų laikomasi visose miško raidos ir naudojimo stadijose, t.y. nuo kirtavietės iki kertamo amžiaus medyno. Iš grupės narių tikimasi, kad jų narystė bus ilgalaikė, o ne tik miško kirtimo ir medienos pardavimo laikotarpiu. Bet kuri grupė, kurios nariai baigę kirtimus palieka ją, riziкуoja netekti sertifikato.

Žinoma, visada pasitaiko situacijų, kai dėl tam tikrų priežasčių miško savininkas nusprendžia nutraukti narystę. Tai galima padaryti tik dėl iš anksto numatytų aplinkybių, kurios nurodomos stojimo į grupę sutartyje. Taigi narystė gali būti nutraukta:

- Kai keičiasi miško valdos savininkas. Tokiu atveju naujasis savininkas gali nepageidauti narystės grupėje. Kai kuriose grupėse vadybininkas į sutartį įtraukia, jog parduodant valdą būtų nurodoma, kad ji yra sertifikauta. Tada pirkėjas iš anksto įspėjamas dėl būsimų įsipareigojimų ir privalo prisiimti visą su naryste grupėje susijusią atsakomybę.
- Kai žemė priverstinai parduodama. Paprastai žemę visuomenės reikmėms

išperka vyriausybė. Jei nuperkama visa miško valda savininkui nebelieka priešasčių priklausyti grupei.

- Stichinės nelaimės sunaikina valdoje augantį mišką. Tokiu atveju tęsti ūkininkavimą pagal FSC standartą gali būti nuostolinga, todėl savininkui suteikiama galimybė pasitraukti. Vėlgi, jei grupei vadovauja resursų valdytojas, tokio punkto gali ir nebūti, nes pats valdytojas bus atsakingas už tos valdos priežiūrą.
- Kitos situacijos. Priklausomai nuo grupės ypatybių vadybininkas gali nustatyti kitas išskirtines sąlygas, dėl kurių gali būti nutraukiama narystė.

Nusprendęs palikti grupę, miško savininkas apie tai raštu turi pranešti vadybininkui. Jei šis patenkina nario prašymą, daromi specialūs įrašai jo byloje, taip pat narys įspėjamas, kad pagal sutartį sertifikuotojai dar 5 metus turi teisę atlikti jo valdos patikrinimą.

Narių pašalinimas

Norėdami išlaikyti sertifikatą, visi grupės nariai turi ūkininkauti pagal standarto reikalavimus. Jei kuris nors savininkas dėl vienokių ar kitokių priežasčių nesugeba įgyvendinti FSC standartų savo valdoje, sertifikato praradimas gresia visai grupei. Dėl šios priežasties standarto neatitinkantis narys turi būti pašalintas iš grupės.

Tokiu atveju, siekiant išvengti laiko ir lėšų reikalaujančio bylinėjimosi ar kitokių konfliktinių situacijų, laikomasi specialios narių pašalinimo procedūros, apie kurią nariai prieš įstodami į grupę yra informuojami. Procedūra susideda iš keturių etapų:

1. *Narių informavimas apie galimą pašalinimo priežastis.* Tokiomis priežastimis gali būti:

a) narys nereaguoja į pranešimus apie jo valdose rastus standarto neatitiktumus;

b) nario valdose aptikti grubūs pažeidimai;

c) narys vengia mokėti mokesčius grupės vadybininkui.

2. *Perspėjimas dėl galimo pašalinimo.* Grupės narys raštu įspėjamas, kad laiku nesiėmęs tinkamų veiksmų jis bus pašalintas iš grupės. Įspėjime pateikiama ši informacija:

a) dėl kokių priežasčių narys gali būti pašalintas;

b) per kiek laiko nurodyta problema turi būti išspręsta;

c) paaiškinimas, kaip grupės vadybininkas patikrins ar problema išspręsta;

d) pasiūlymas aptarti galimus problemos sprendimo būdus su grupės vadybininku;

e) tikslī laiško išsiuntimo data;

f) įspėjimo autoriaus vardas, pavardė ir parašas.

3. *Informavimas apie pašalinimą.* Jei miško savininkas per nurodytą laikotarpį nesiėmė veiksmų nurodytoms problemoms išspręsti, jam laišku pranešama, kad jis pašalintas iš grupės. Taip pat primenama, kad:

a) jis prarado galimybę medieną žymėti FSC ženklų;

b) miško savininkas turi teisę per tam tikrą laiko tarpą apskųsti šį sprendimą.

4. *Apeliacijos dėl pašalinimo priėmimas.* Pašalintas iš grupės, miško savininkas per tam tikrą laiko tarpą, kurį numato taisyklės, gali pateikti apeliaciją dėl jo narystės nutraukimo. Jei skundas pateikiamas pavėluotai - jis nenagrinėjamas. Apeliaciją nagrinėja 3 - 5 asmenų taryba, kuri sudaroma iš grupės vadybininko, jo organizacijos darbuotojų ir grupės narių. Taryba peržiūri visus su pašalinimu susijusius

dokumentus ir nusprendžia, ar pagrįsti buvo grupės vadybininko veiksmai.

Visa procedūra turi būti labai formali. Perspėjimai ir sprendimai turi būti pateikiami raštu, siunčiami paštu, o vadybininkas pasilieka dokumentų kopijas. Ant dokumentų turi būti nurodoma jų išsiuntimo data ir laiko periodas, nuo kurio seks kiti pašalinimo etapai.

Ryšių su nariais ir bendruomenėmis palaikymas

Vieša sertifikavimo procedūra - vienas iš FSC reikalavimų. Todėl svarbu, kad apie visas naujienas, susijusias su sertifikavimu, būtų pranešama suinteresuotoms grupėms. Galimi informavimo būdai:

- raštu informuojamos suinteresuotos organizacijos;
- informaciniai pranešimai vietos spaudoje;
- skelbimai savivaldybės skelbimų lentose;
- informacijos skelbimas bendruomenės susitikimuose.

Geras ryšių su visuomene palaikymas išlieka svarbus ir sertifikavus grupę. Paprastai informacija yra teikiama kaimyninių miško valdų savininkams, visuomeninėms organizacijoms bei valdžios atstovams.

Ryšių palaikymas su kaimyninių miško valdų savininkais svarbus dėl kelių priežasčių. Visų pirma, ūkininkavimas kaimynystėje gali turėti didelį poveikį grupės miškams. Lygiai taip pat ūkininkavimas grupės miškuose gali lemti pokyčius kaimyniniuose sklypuose. Be to, kaimyninių sklypų savininkai yra potencialūs grupės nariai, todėl, pa-

teikus informaciją, yra tikimybė, kad jie prisijungs prie grupės.

Ryšiai su kitomis organizacijomis, bendruomenėmis ir valdžios atstovais yra svarbūs formuojant grupės įvaizdį visuomenėje. Kontaktai su suinteresuotomis grupėmis paprastai palaikomi platinant joms grupės leidinius bei kviečiant juos į vadybininko organizuojamus renginius grupės nariams.

Nusiskundimų tyrimas

Sertifikuotojai reikalauja, kad grupės valdymo taisyklėse būtų numatytos procedūros, pagal kurias bus dirbama su gaunamais skundais. Paprastai būna du nusiskundimų tipai:

- 1) skundai dėl grupės nario (narių) vykdomos veiklos miškuose;
- 2) skundai dėl grupės valdymo.

Skundus dėl ūkininkavimo miškuose tiria grupės vadybininko organizacija. Jei nusiskundimas yra pagrįstas, apie jį informuojamas grupės narys, kurio miškuose buvo pastebėti neatitikimai. Jam suteikiamas laikotarpis, per kurį trūkumai turi būti pašalinti.

Grupės vadybininkas negali tirti skundų skirtų jam pačiam, todėl skundus dėl grupės vadybos tiria speciali komisija. Ji sudaroma panašiu principu, kaip ir apeliacijos nagrinėjimo komisija, t.y. keletas grupės narių ir bent vienas vadybininko organizacijos atstovas (iš viso 3-5 žmonės). Komisija nusprendžia, kokių veiksmų turi būti imtasi, kad panašūs skundai nesikartotų. Jei grupės vadybininko organizacija yra didelė, o nusiskundimas yra

prieš konkretų darbuotoją, komisija gali būti sudaryta tik iš organizacijos atstovų.

Kiekvienas nusiskundimas turi būti registruojamas, nurodoma jo gavimo data, taip pat paskiriamas pagrįstumą tirsiantis vadybininko organizacijos darbuotojas. Vėliau, ištyrus nusiskundimą, užregistruojama, kokių veiksmų imtasi skundai išaiškinti.

Grupės narių valdų stebėjimas

Grupės narių valdų stebėjimas leidžia nustatyti, ar grupei priklausančioms miškams atitinka FSC standartą. Jo įgyvendinimo kontrolė yra svarbiausia grupės vadybininko užduotis. Jei kontrolė nepakankama - visa grupė gali prarasti sertifikata, todėl, rengiant grupės taisykles, bene daugiausia dėmesio reikia skirti valdų stebėjimo programos sudarymui. Efektyviai kontrolei reikalinga parengti:

- valdos patikrinimo formą;
- standarto neatitikimų nustatymo ir pašalinimo (Pataisų reikalavimo) procedūrą;
- valdų patikros atrankos metodiką;
- stebėjimo rezultatų kaupimo sistemą.

Paprastai grupės miškų būklės įvertinimą atlieka miškų ekspertai. Jei grupė nedidelė, ekspertai gali būti samdomi pagal trumpalaikes sutartis. O kai grupė didelė, šį darbą gali atlikti miškininkystės paslaugas teikiančios įmonės. Jei tokias paslaugas teikia vadybininko organizacija - stebėjimą paprastai vykdo jos darbuotojai. Taip pat didelės grupės vadybininkas gali nuspręsti nuolatiniam darbui priimti ekspertą, kurio tiesioginės pareigos būtų grupės miškų tikrinimas ir narių konsultavimas.

Valdų lankymo grafikas turi būti parengtas naudojant naujausią narių sąrašą. Taip būtų užtikrinta, kad visas grupei priklausančias miško valdas aplankytų ekspertai. Paprastai kiekvieno grupės nario miškas turi būti aplankomi bent vieną kartą per metus. Jei grupę sudaro smulkūs miško savininkai, kurie retai vykdo ūkinę veiklą, jų miškams stebimi naudojant valdų patikros atrankos metodus (juos aptarsime atskirai).

Valdos patikrinimo forma

Apsilankymo grupės nario miškuose metu ekspertai turi įsitikinti, ar juose nuosekliai laikomasi FSC standarto (žr. 3 pav.). Geriausias būdas tai padaryti - apsilankymo metu naudoti iš anksto paruoštą patikrinimo formą. Joje paprastai būna visų miške vykdomų veiklų sąrašas, taip pat miškininkystės taisyklės, parengtos pagal grupei pritaikytą FSC standartą. Tikrinimo formos dydis priklausys nuo grupės specifikos, tačiau joje visada turi būti keturios pagrindinės dalys:

1. *Bendra informacija.* Informacija apie grupės narį, jo miško valdą (vietovė, valdos dydis ir pan.). Patikrą vykdančio eksperto vardas, pavardė bei apsilankymo data.

2. *Informacija apie ankstesnius patikrinimus.* Jei per ankstesnius patikrinimus buvo aptikta FSC reikalavimų neatitikimų, jie iš anksto užrašomi į formą. Ekspertas pirmiausiai patikrins, ar pašalinti šie neatitikimai.

3. *Pokyčiai miško valdoje.* Formoje užrašomi visi pokyčiai miško valdoje, apie kuriuos grupės narys pranešė vadybininkui (kirtaviečių želdinimas, ugdomieji, pagrindiniai kirtimai ir pan.).

4. *Reikalavimai grupės narių miškams.* Svarbiausia formos dalis - reikalavimai miško valdoms, kad jos atitiktų FSC standartą.

Pataisų reikalavimas

Miško valdose aptiktų FSC reikalavimų neatitikimų registravimas, savininko apie neatitikimą informa-

3 pav. Miškų sertifikavimo ekspertai tikrina kirtavietę.

vimas, problemos sprendimas bei neatitikimo pašalinimo kontrolė turi būti dokumentuojama. Procesas nuo standarto neatitikimo registravimo iki pakartotinio patikrinimo vadinamas pataisų reikalavimu (Corrective Action Request).

Pataisų reikalavimo procedūra pradeda veikti, kai miško valdoje nustatomas FSC standarto neatitikimas. Apie rastą neatitikimą savininkui pranešama specialia pataisų reikalavimo forma. Kiekvienam neatitikimui pildoma atskira forma, kurioje nurodomas standarto neatitikimas, jo aptikimo data, eksperto vykdžiusio patikrą vardas ir pavardė bei laikotarpis, per kurį neatitikimas turi būti pašalintas. Rimti neatitikimai turi būti šalinami skubiai, nes dėl jų visa grupė gali prarasti sertifikatą. Todėl kuo neatitikimas rimtesnis, tuo mažiau laiko suteikiama jam pašalinti. Trumpiausias periodas yra vienas mėnuo (grubiems pažeidimams), ilgiausias – pusė metų (smulkiems pažeidimams).

Kartais pataisų reikalavimo formoje papildomai nurodoma, per kiek laiko (paprastai 1-2 savaitės) savininkas turi pranešti, kaip ruošiasi pašalinti neatitikimą. Tai naudinga vadybininkui dėl dviejų priežasčių:

- Pirma, užtikrinama, kad valdos savininkas susipažintų su problema ir apgalvotų jos sprendimo būdus.
- Antra, grupės vadybininkas gali patikrinti, ar savininkas planuoja imtis teisingų veiksmų neatitikimams pašalinti. Jei, ekspertų nuomone, planuojami veiksmai bus neefektyvūs, grupės vadybininkas gali susisiekti su nariu ir jam apie tai pranešti, bei pasiūlyti kitokius problemos sprendimo būdus.

Visos savininkams išsiųstos pataisų reikalavimo formos yra užregistruojamos. Pataisų reikalavimai gali būti užrašomi į tik tam skirtą sąsiuvinį, ar įvedami į kompiuterinę duomenų bazę. Bene paprasčiausias registravimo būdas – pataisų reikalavimo formų kopijų laikymas atskirame segtuve.

Savininkui pranešus apie neatitikimų pašalinimą ar pasibaigus nustatytam laikotarpiui, ekspertai vėl apsilanko nario valdose. Jei problema sėkmingai išspręsta, ekspertas tai pažymi pataisų reikalavimo formoje, taip baigdamas procedūrą. Jei neatitikimas aptinkamas antrą kartą, grupės nariui papildomai suteikiama 14 dienų pašalinti problemą. Miško savininkui per nustatytą laikotarpį nesiėmus reikiamų veiksmų, pradedama jo pašalinimo iš grupės procedūra.

Valdų, kurias reikėtų tikrinti, atrinkimo metodu parengimas

Kaip jau minėjome, grupės narius reikia tikrinti ne rečiau nei kartą per metus. Vis dėlto kai kurioms grupėms tai padaryti yra labai sudėtinga. Pavyzdžiui:

- Smulkių miško savininkų grupė. Ją sudaro labai daug mažų valdų, kurių patikrinimui būtų sugaištama daug laiko. Mažoms valdoms būdinga tai, kad daugumoje jų ūkinė veikla nevykdoma, todėl tikrinti visus narius kiekvienais metais nėra prasmės. Tokioje grupėje tikrinami tik ūkinę veiklą vykde nariai.
- Grupės, kurios nariams miško tvarkymo ir naudojimo darbus vykdo viena organizacija. Tokiu atveju taip pat netikslinga tikrinti kiekvieno savininko valdas, užtenka patikrinti plotus, kuriuose yra vykdyti įvairūs darbai.

Valdų, kurias reikėtų tikrinti, atrinkimo metodas – tai būdas patikrinti dalį miško valdų ir išsiaiškinti standarto neatitikimus, būdingus visiems grupės miškams. Naudojant šį būdą, daroma prielaida, kad tikrintose valdose rasti neatitikimai yra būdingi ir nepatikrintiems miško plotams. Tokiu atveju pataisų reikalavimas siunčiamas ne valdos savininkui, o visiems grupės nariams, kad jie atkreiptų dėmesį į rastą neatitikimą.

Informacijos apie narių valdas kaupimas ir saugojimas

Visa informacija apie grupę kaupiama dokumentuose ir įrašuose. Kokia dokumentacija turi būti saugoma, jau aptarėme ankstesniuose skyreliuose. Šiame susisteminsime visą informaciją.

Grupės dokumentacija

Sukūrus grupės taisykles, paprastai susikaupia gan nemažas dokumentų pluoštas:

- naujų narių priėmimo forma;
 - grupės taisyklės;
 - reikalavimai naujiems nariams;
 - narių priėmimo, narystės nutraukimo ir narių pašalinimo taisyklės;
 - miško valdų patikrinimo forma;
 - pataisų reikalavimo formos ir jų registras.
- Papildomai būtų naudinga turėti šių procedūrų aprašymus:
- miško valdų stebėseną;
 - nario pašalinimas iš grupės;
 - pataisų reikalavimas.

Kad dokumentai būtų naudingi, juos tvarkant ir naudojant reikia laikytis keletos taisyklių:

1. Naudoti tik naujausius dokumentus. Bėgant laikui dalis dokumentų gali būti patobulinti, netekti aktualumo ar pakeisti naujais. Tam, kad grupės vadybininkas ar kiti darbuotojai nepasimestų tarp beveik vienodų dokumentų, visi jie turi būti žymimi:

- Kiekvienas dokumentas turi būti numeruojamas, pažymima jo sukūrimo data.
- Centriname sąrašė prie kiekvieno dokumento tipo turi būti sąrašas asmenų, kuriems apie dokumento pasikeitimą reikia pranešti. Apie kiekvieną naujai sukurtą dokumentą įrašoma į centrinį dokumentų sąrašą, nurodant jo numerį bei sukūrimo datą, ir apie tai informuojami suinteresuoti asmenys.
- Pasirodžius naujam dokumentui, senasis perkeliamas į archyvą.

2. Įsitikinti, kad dokumentai yra naudingi. Grupės vadybininkas turi įsitikinti, kad parengti dokumentai yra tinkami naudojimui:

- Įvairių procedūrų aprašymas oficialia (formalia) kalba suteikia tam tikro solidumo, tačiau tokiais aprašais nariams sudėtinga naudotis. Grupės vadybininkas turėtų naudoti formalią kalbą, bet kartu ir suprantamai grupės nariams aprašyti procedūras.
- Rengiant kiekvieną procedūrą, būtina konsultuotis su žmonėmis, kurie vėliau šiais dokumentais naudosis (pvz.: ekspertais, kitais organizacijos darbuotojais).
- Besikeičiant grupės poreikiams, vadybininkas privalo keisti su jos valdymu susijusius dokumentus.

3. Nustatyti, kurie darbuotojai gali keisti dokumentus. Didesnėse organizacijose dėl dokumentų pakeitimo iš-

kyla tam tikrų problemų: darbuotojai, kurie dažniausiai naudojami tais dokumentais, savo nuožiūra juos pakeičia. Tuo tarpu kiti asmenys naudojami sena versija. Taip grupės vadybininko organizacijoje gali atsirasti keletas nevienodų to paties dokumento versijų. To išvengiama įvedus tam tikras darbo su dokumentais taisykles:

- Tik vienas asmuo gali atnaujinti konkretų dokumentą (pvz., vienas darbuotojas atsakingas už valdų patikrinimo formų atnaujinimą, kitas - už pataisų reikalavimo formų atnaujinimą).
- Personalas turi naudotis oficialiu dokumentu, kol jis nebus pakeistas nauja versija.

Grupės įrašai

Įrašai - tai nuolat atnaujinama informacija apie grupę. Pavyzdžiui:

- užpildytos miško valdų patikrinimo formos;
- narių sąrašas;
- užpildytos pataisų reikalavimo formos ir jų registras;
- susirašinėjimas.

Paprastai visi įrašai yra saugomi penkis metus, t.y. tiek, kiek galioja sertifikatas. Kai kurios organizacijos laiko įrašus net 10 metų. Kitos atsisako tik įrašų, susijusių su buvusiais grupės nariais.

Paprastai įrašai apie grupės narius yra kaupiami atskiruose segtuvuose. Į grupės nario segtuvą patenka įrašai apie jo valdų stebėseną, išsiųstus pataisų reikalavimus bei susirašinėjimą su juo.

Atskirame segtuve kaupiami bendri įrašai, tokie kaip narių sąrašas, stebėsenos planas, pataisų reikalavimas ir susirašinėjimas su sertifikavimo organizacija.

Informacijos teikimas ir mokymai

Informacijos skleidimas ir mokymų organizavimas yra dalis grupės vadybininkui tenkančio darbo. Jis organizuoja įvairaus pobūdžio mokymus tiek organizacijos darbuotojams, tiek grupės nariams. Kadangi mokymų pobūdis darbuotojams ir nariams skiriasi, pradedama nuo mokymų, skirtų grupės vadybininko organizacijai.

Grupės vadybininko mokymai

Jei grupė maža, jos vadyba gali rūpintis vienas asmuo, tačiau jei ji didelė - paprastai grupės reikalus tvarko keletas darbuotojų. Nepriklausomai nuo to, ar grupę valdo vienas, ar keletas žmonių, jie privalo turėti pakankamai techninių sertifikavimo ir miškininkystės žinių. Tai ypač svarbu pritaikant grupei FSC standartą. Paprastai grupės vadybininko ir darbuotojų mokymai prasideda dar kuriantis grupei ir tęsiasi jai jau pradėjus funkcionuoti. Pagal tai mokymai ir suskirstyti:

- Mokymai skirti grupės taisyklių parengimui. Vadybininko organizacijos darbuotojams prieš rengiant grupės taisykles pirmiausia rekomenduojama apsilankyti kitose, jau veikiančiose, grupėse. Tokių apsilankymų metu įgyjama grupės veiklos organizavimo patirties ir valdymo žinių.
- Mokymai skirti grupės veiklos vertinimui ir miško valdų stebėjimui. Jei grupė yra maža, ekspertų darbą turėtų atlikti papildomai ir trumpam samdomi specialistai. Vis dėlto, jei grupė didelė, vertėtų veiklos vertinimo ir miško valdų stebėjimo išmokyti vieną ar kelis organizacijos darbuotojus. Grupės vadybininkas

dėl tokių kursų turėtų kreiptis į sertifikavimo organizaciją.

Informacijos skleidimas grupės nariams

Daugelis grupės vadybininkų teigia, kad grupės narių informavimas yra svarbi jų darbo dalis. Visą informaciją jie skirsto į dvi dalis:

- Naujienos apie miškininkystės sektorių, ypač apie pokyčius, kurie paliesė grupės narius.
- Informacija apie grupės pokyčius: taisyklių pakeitimai, narių skaičiaus ir valdos dydžio kitimai, miškų patikros rezultatai ir pan.

Grupės narių mokymai

Sertifikuotojai nėra numatę reikalavimų grupės narių mokymams, todėl dalis vadybininkų jų nerengia. Kiti mano, kad tai svarbi jų darbo dalis ir dažnai organizuoja įvairius mokymus, kurie yra naudingi tiek nariams, tiek grupės vadybininkui. Įvairūs kursai - puiki proga miško savininkams pakelti savo kvalifikaciją, pasidalinti patirtimi su kitais savininkais. Tuo tarpu grupės vadybininkui mokymai - tai puiki galimybė pabendrauti su nariais bei sužinoti jų reakcijas. Pateikiame dažniausiai rengiamų mokymų temas:

- Grupės miškų naudojimo reikalavimai ir jų įgyvendinimas.
- Miškininkystę reglamentuojantys nacionaliniai teisės aktai.
- Geros miškininkystės praktikos įgyvendinimas miško valdose.
- Darbo saugos reikalavimai.
- Biologinės įvairovės apsauga miškuose.

Sertifikavimo išlaidos

Privatiems miško savininkams aktualiausia, kiek kainuoja sertifikuoti jų valdą. Kaip jau minėta, sertifika-

vimas grupėmis yra daug pigesnis nei individualus. Sudarius grupę, sertifikavimo kaina padalijama visiems jos nariams, todėl kiekvienas moka nario mokesį. Paprastai jis mokamas vieną kartą per metus ir skaičiuojamas vienam miško valdos hektarui. Kuo didesnė valda, tuo mažesnė vieno hektaro sertifikavimo kaina. Mažų valdų savininkams vieno hektaro sertifikavimo kaina yra didesnė, tačiau nario mokeskis dėl nedidelio miško ploto yra mažesnis nei didelių valdų savininkams. Norint paskatinti smulkiuosius miško savininkus siekti FSC sertifikato, taikomos įvairios nuolaidos. Pavyzdžiui, Latvijoje, Miško savininkų konsultacinio centro valdomoje grupėje, be nario mokesčio (1 EUR/ha) taikomas mokeskis už paruoštą medieną. Miško savininkas už kiekvieną medienos miškovežį (30 m³ medienos) grupės vadybininkui sumoka 10 eurų mokesį. Iš tikrųjų miško savininkai 10 eurų sumoka už specialius hologramomis apsaugotus lipdukus su FSC logotipu ir grupės kodu. Lipdukai klijuojami ant sąskaitų ir medienos gabenimo važtaraščių. Toks mokesčių už mišką ir nukirstą medieną atskyrimas ypač naudingas smulkiesiems miško savininkams. Veiklos nevykdantys savininkai moka tik miško valdos mokesį, todėl jiems smarkiai sumažėja sertifikavimo išlaidos.

Įvairiose Europos valstybėse vieno hektaro sertifikavimo kaina metams svyruoja nuo 0,1 iki 3 EUR. Švedijoje FSC sertifikavimo kaina kinta nuo 0,3 EUR/ha didelėms miško valdoms iki 0,7 EUR/ha smulkiems savininkams. Vokietijoje - nuo 0,25 EUR/ha iki 2,55 EUR/ha. Didžiojoje Britanijoje miško savininkai per metus moka vidutiniškai 2,40 EUR/ha.

Mitai apie FSC sertifikavimą

Kai gausiu sertifikatą, aplinkosaugininkai pradės nurodinėti, ką turiu daryti savo miške.

FSC sertifikavimas remiasi standartu, kurį po ilgų diskusijų priėmė miško pramonės atstovai, miško savininkai, aplinkosaugininkai, profsąjungos. Standartas - tai kompromisas tarp ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių interesų. Aplinkosaugininkai negali daryti didesnės įtakos miško naudojimui nei miško pramonės atstovai.

Sertifikavimas yra labai brangus.

Sertifikavimas leidžia smarkiai sumažinti miškų tvarkymo sąnaudas ir taip padidinti pelną. Pagal darnaus ūkininkavimo principus naudojamuose miškuose reikia mažiau darbo jėgos, nes, pavyzdžiui, vietoj kirtaviečių želdinimo, skatinamas natūralus atžėlimo taikymas. Sertifikuojant nedideles miško valdas, galima rinktis sertifikavimo grupėmis modelį, taip gerokai sumažinamos administracinės sertifikavimo ir sertifikato palaikymo išlaidos.

Sertifikavimas man nereikalingas. Mano miškas ir taip tvarkomas pagal atsakingos miškininkystės principus.

Ypač kviečiami sertifikuotis pagal aukštus aplinkosauginius standartus tvarkomų miško valdų savininkai. Tokioms valdoms sertifikuoti nereikia daug pastangų ir sąnaudų, o FSC sertifikatas leistų jų savininkams gauti sertifikavimo teikiamą ekonominę naudą.

„Tai buvo efektyviausias kelias pademonstruoti, kad mano miškas yra tvarkomas laikantis aplinką tausojančios miškininkystės principų. Vien mano žodžiai dar nieko neįrodo. Tuo tarpu FSC sertifikatas - svarus įrodymas, nes jis gaunamas atlikus nepriklausomą sertifikavimą. Aš miškininkas, todėl esu suinteresuotas susipažinti su naujovėmis, tokiomis kaip kertinės miško buveinės, šiuolaikinės miškininkystės principai, medžių palikimas kertant plynas biržes, darbo saugos pagerinimas ir pan. Savišvietos galimybė buvo viena iš priežasčių, dėl ko ir nusprendžiau siekti sertifikato...“

Martins Lukins
smulkus miško savininkas Latvijoje

Mano miško valda yra per maža, kad siektčiau FSC sertifikatą.

Kad būtų išvengta sudėtingų procedūrų ir didelių kaštų, atliekamas sertifikavimas grupėmis. Taip suteikiama galimybė smulkiems miško savininkams išlikti medienos rinkoje, kurioje nuolat daugėja sertifikuotos produkcijos.

„...Visi miško savininkai turi skirtingų interesų, bet aš tikiu, kad ateityje smulkūs miško savininkai turės dirbti drauge, taip gaudami didesnę naudą sau, bei padės vystyti vietos ekonomikai. Sertifikavimas grupėmis - tai realus ir įgyvendinamas sprendimas, suteikiantis miško savininkams galimybę koordinuoti savo veiksmus, o taip pat įrodyti, kad jų tiekiamą medieną yra iš tinkamai tvarkomų miškų.“

Martins Lukins

Lietuvos gamtos fondas - visuomeninė gamtos saugos organizacija, kurios veikla susijusi su gyvosios gamtos išsaugojimu. Įkurtas 1991 metais LGF tapo pirmąja Lietuvoje visuomenine organizacija, kaupiančia lėšas remti gamtos saugines programas bei projektus.

LGF - rūpinasi Lietuvos biologinės įvairovės išsaugojimu ir pažeistų vietovių atkūrimu.

Galite prisidėti prie šių darbų įgyvendinimo pervesdami 2% savo pajamų mokesčio į Lietuvos gamtos fondo sąskaitą. Deklaruodami pajamas, formoje FR 0512 nurodykite Lietuvos gamtos fondo duomenis:

- Paramos gavėjo identifikacinis numeris: 9077634
- Paramos gavėjo pavadinimas: Lietuvos gamtos fondas
- Buveinės adresas: Algirdo g. 22-3, LT-03218 Vilnius
- Banko pavadinimas: AB Vilniaus bankas
- Banko kodas: 70440
- Atsiskaitomosios sąskaitos numeris: LT31 7044 0600 0106 8286

Dėkojame visiems rėmėjams.

Lietuvos gamtos fondas
Algirdo g. 22-3, LT-03218 Vilnius
Telefonas 8 5 2310700
Faksas 8 5 2310441
El. paštas: info@glis.lt
www.glis.lt

